

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

คำว่า **ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท** เป็นคำราชาศัพท์ที่ได้ยินกันมามาก แต่น้อยคนที่เข้าใจความหมายที่แท้จริง บางคนคิดว่า คำว่าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แปลตรง ๆ ตัวว่า ใต้ฝ่าเท้า หมายถึง **ประชาชนผู้จงรักภักดี** แต่ในความเป็นจริงคำว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท หรือใต้ฝ่าพระบาท ไม่ได้หมายถึงประชาชนที่เป็นผู้พูด แต่หมายถึงเจ้านายระดับสูงตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้า พระองค์เจ้าขึ้นไปจนถึงพระมหากษัตริย์ตามพระอิสริยยศของแต่ละพระองค์ต่างหาก

คำว่าฝ่าพระบาท หรือใต้ฝ่าพระบาทหรือใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงเป็นสรรพนามบุรุษที่ 2 ส่วนประชาชนอย่างเรา เราจะใช้คำว่า **ข้าพระพุทธเจ้า**หรือ**เกล้ากระหม่อม**แทนผู้พูดที่เป็นชาย และ**เกล้ากระหม่อมฉัน** แทนผู้พูดที่เป็นหญิงเวลาพูดถึงเจ้านายเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ต่อมาก็พูดสั้น ๆ เป็น **หม่อมฉัน** ส่วนคำว่าเกล้ากระหม่อมก็แปลว่า ผมบนหัวของเรา ซึ่งต่อมาสรรพนามบุรุษที่ 1 ของผู้ชายจึงใช้คำว่า **ผม** แทนตัวเองเวลาพูดกับคนอื่น ๆ อย่างสุภาพ คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นที่เคารพสักการะสูงสุด พระพุทธเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกเป็นผู้ที่พุทธศาสนิกชนบูชาและเทิดทูนยกย่องสูงสุด พุทธศาสนิกชนจึงเรียกตัวเองว่าเป็น **ข้าของพระพุทธเจ้า** เมื่อต้องการแสดงการยกย่องพระเจ้าแผ่นดินจึงนำคำว่า **ข้าพุทธเจ้า**มาใช้เป็นคำสรรพนามแทนตัวเอง

เมื่อพูดกับพระเจ้าแผ่นดิน คำว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมีที่มาจากข้อสันนิษฐาน 2 ข้อ

สันนิษฐานที่ 1 จะเห็นได้ว่า เราจะเรียกแทนตัวเองด้วยของที่สูงสุดในร่างกายของเราก็คือ ผมหรือกระผม ในเวลาที่เราคู่กับผู้ที่ใหญ่กว่าหรือมียศบรรดาศักดิ์ที่สูงกว่าเรานั้นถือเป็นการที่เราอ่อนน้อมถ่อมตัวให้เกียรติผู้ใหญ่นั้น ๆ ซึ่งวัฒนธรรมนี้มาจากคติที่ว่า ไม่ยกตนเสมอท่าน เมื่อเราควรเคารพให้เกียรติผู้ใหญ่เราจึงไม่ควรเรียกชื่อของท่านต่อหน้าท่านโดยตรง แต่เราจะเรียกสิ่งที่ต่ำที่สุดของผู้ใหญ่แทนซึ่งก็คือ สิ่งที่อยู่ใต้ของเท้าหรือใต้เท้า นั่นเอง ซึ่งคำว่า **ใต้เท้า** จึงใช้กับผู้ใหญ่ที่เป็นสามัญชน ส่วน **ฝ่าพระบาท ใต้ฝ่าพระบาท** ใช้กับเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ส่วน **ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท** ใช้เฉพาะกับพระมหากษัตริย์และพระราชินีเท่านั้น ประชาชนจึงไม่ใช่ผู้ไม่ได้พระบาทของเจ้านายชั้นสูง แต่ผู้คนมักเข้าใจผิด เพราะเห็นว่ามีความ **ปกเกล้าปกกระหม่อม** มาต่อท้าย ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ขอเดชะ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงหมายถึงในหลวงและพระราชินี ปกเกล้าปกกระหม่อม หมายถึงคุ้มครองตัวเรา **ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม** จึงแปลความว่า **พระเจ้าแผ่นดินทรงคุ้มครองเรา**

สันนิษฐานที่ 2 ที่มาของคำว่า ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท มาจากเรื่องราวบางตอนในพุทธประวัติ ในสมัยที่พระพุทธเจ้า

เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ตามคำนิมนต์ของพระกาฬทนาย เพื่อทรงโปรดพระประยูรญาติใหม่ ๆ กษัตริย์ที่เป็นพระญาติที่มีอายุมากกว่าได้มีพิธีมานะถือตัว ไม่ยอมเข้ามาเฝ้าใกล้ ๆ ไม่ยอมแสดงคารวะพระผู้มีพระภาคเจ้า เพราะถือว่าพระพุทธเจ้าอายุอ่อนกว่า กลับให้พระราชกุมารผู้เยาว์วัยมานั่งข้างหน้าพระพุทธเจ้าต้องการทรมานพระประยูรญาติให้คลายมานะทีละทีละทรงกระทำกนิหารลอยอยู่เหนือศีรษะของพระประยูรญาติผลของจาก**ธุลีพระบาทใต้โปรยปรายตกลงยังพระเศียรของพระประยูรญาติพระเจ้าสุทโธทนะ** พระพุทธบิดาเห็นดังนั้น ก็อัสจรรยใจ ประณมมือขึ้นถวายนมัสการ แล้วกราบทูลว่า ตอนประสูติวันแรก ก็แสดงปาฏิหาริย์ขึ้นไปสถิตอยู่บนขวาของดาบส พระบิดาก็แสดงความเคารพเป็นครั้งแรกแล้ว ต่อมาระหว่างพิธีแรกนา พระราชกุมารประทับอยู่ใต้ต้นหว่านงามไม้ก็มีไม้ได้เคลื่อนไปตามแนวพระอาทิตย์ แม้เป็นเวลาบ่ายคล้อยแล้ว แต่ทว่ายังคงทอดเงาบังแดด คุ้มครองพระวรกายของเจ้าชายอยู่ดั้งเดิม พระบิดาก็กราบนมัสการเป็นครั้งที่สอง และครั้งนี้ ครั้งที่แสดงปาฏิหาริย์เหาะขึ้นไปลอยอยู่ในอากาศและละอองธุลีพระบาทได้หล่นสู่เศียรเกล้าของเหล่าพระประยูรญาติทั้งหลายพระบิดาก็กราบนมัสการเป็นครั้งที่สาม เรื่องราวจากพระพุทธประวัติตอนนี้ เป็นที่มาของการกราบถวายบังคมทูลหรือการถวายพระฉายาแด่พระราชาดด้วยการยกย่องอย่างสูงว่า **ทรงเป็นผู้ที่มีฝ่าละอองธุลีพระบาท ของพระผู้มีพระภาคเจ้าปกเกล้าปกกระหม่อม เมื่อเรากราบบังคมทูล เราก็กอขอเดชะแห่งพระมหากษัตริย์ผู้ได้รับฝ่าละอองธุลีพระบาทแห่งพระบรมศาสดาปกเกล้าปกกระหม่อมได้ช่วยคุ้มครองเราด้วยนั่นเอง**